

Jantje van der Kaap (1941-2019)

Jantje van der Kaap was een dochter van Gerrit van der Kaap en Roelofje Puite. Gerrit was een zoon van Tonnis van der Kaap (broer van mijn overgrootvader Gerrit van der Kaap) en Aafke Klaster. Zij was getrouwd met Sietse Alting.

Jantje heeft voor haar kleindochter Kim antwoord gegeven op vragen uit het boek 'Oma, vertel 's!' van Elma van Vliet (uitgeverij Spectrum).

Op welke datum en waar werd je geboren?

3 juli 1941. Ik ben geboren in Noordbarge, gemeente Emmen.

Hoe groot was jullie gezin? Was je de oudste?

Vader en moeder en tien kinderen. Vijf meisjes en vijf jongens. Aafke, Jantje, Tonnis, Klaas, Gerrit, Roelofje, Asseltje, Klaasje, Hilbert en Hendrik.

Met wie ging je het meest om toen je opgroeide?

We speelden wel met elkaar, maar ik had geen bijzondere voorkeur. Ik had altijd wel veel vriendinnetjes, waar ik goed mee kon spelen.

Wat voor spelletjes deed je toen je opgroeide? Speelden jullie altijd buiten?

Ja meestal buiten, veel buiten. Hinkelen, kaatsen, knikkeren, touwtjespringen, verstopperkje. Thuis moesten we veel breien en sokken stoppen.

Las je vader of moeder altijd een verhaal voor het slapen gaan? Welk verhaal was dat?

Nee dat was er niet bij. Wel zongen we met elkaar, om de kachel. Moeder kon mooi zingen! Met Kerst was het heel gezellig, dan maakte vader chocolademelk en moeder speelde mondharmonica, dat kon ze goed.

Werd er bij jullie thuis veel gelezen?

Nee we begonnen pas veel te lezen toen we boeken van de school mee naar huis mochten. Ja toen heb ik veel gelezen. Ik moest wel overdag lezen, want 's avonds hadden we niet zo'n goede verlichting. We hadden een olielamp in de kamer en verder was er in huis geen licht.

Wat is het mooiste cadeau dat je ooit voor je verjaardag gekregen hebt?

Ja, weet je, met zoveel kinderen ging dat niet altijd. Maar eenmaal kreeg ik een armbandje van kralen, daar was ik wel heel zuinig op. En dan mochten wij van vader een zak snoepjes halen, om in school te trakteren. We namen dan meestal maar die schuimpjes, want die waren het lichtst op de weegschaal. En dan had je er veel.

Is er een bepaald lied uit je jeugd dat tegenwoordig nog steeds gezongen wordt?

Sarina een kind uit de Dessa; Op een Zeemansgraf staan nooit geen rode rozen; Daar bij die molen, die mooie molen; Op de grote stille heide; Knaapje zag een roosje staan. En van de Kerstliedjes: Stille nacht, heilige nacht; De herdertjes lagen bij nachte.

Wat voor boeken las je als kind?

Alleen op de wereld; Dik Trom; Robinson Crusoe. Deze boeken zijn mij het langst bijgebleven.

Wat voor liedjes zongen jullie in jouw jeugd? Hoe leerden jullie die?

Hop Marianneke; Vader Jacob; Hoog op de gele wagen; Holland ze zeggen; De paden op, de lanen in. We leerden heel veel versjes op school. En ik zat bij het zangkoor 'Jong Weerdinge'.

woonden aan het spoor.

Had je als kind een eigen slaapkamer?

Nee, want er zaten toen nog bedsteden in. Dat was een bed in de muur van de kamer, meestal van hout.

Wat is jouw leukste herinnering aan je vader?

Dat waren de feestdagen, Pasen en Kerst. Vooral de Kerstdagen was vader heel gezellig en heel zorgzaam. Dan zong hij samen met moeder Kerstliedjes.

Wat is jouw leukste herinnering aan je moeder?

Hoe werd jouw verjaardag vroeger gevierd?

Onze verjaardagen werden niet zo gevierd als die van jullie. In die tijd van mijn jeugd, was je al heel blij als je op school een snoepje mocht trakteren. Daar was geen tijd en geen geld voor.

Wat gebeurde er in de wereld toen jij werd geboren?

Ik ben in 1941 geboren, toen was de Tweede Wereldoorlog uitgebroken. Die duurde tot mei 1945. Kan me nog herinneren van een treinbeschieting voor ons huis.

Waar woonden jullie en wat voor soort huis was dat?

Twee onder een kap. We hadden een waterput samen met de burens. En we

Moeder speelde vaak mondharmonica (of mondorgel). En dan maar zingen met zijn allen, dat vond ik prachtig.

Wat vond je het leukste aan jullie gezin?

De wintertijd. Dan werd er geslacht, worst gemaakt en 'preskop', tegenwoordig heet dat leverworst. En dan die heerlijke droge 'schenken' (ham), dat was een fijne tijd.

Wat zijn de belangrijkste levenslessen die je van je ouders hebt gekregen?

We moesten altijd flink ons best doen, op school, maar ook met het werk. En wel eerlijk zijn, aan leugens had mijn vader een grondige hekel. Zijn woorden waren: 'Eerlijk duurt 't langst' of 'al is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaald hem wel'.

Kende jij je opa's en oma's? Hoe heetten ze en waar woonden ze? Zag je ze vaak?

Opa en oma van mijn vaders kant waren Teunis van der Kaap en Aafke Klaster. Opa en oma van moeders kant waren Klaas Puite en Jantje Bouwman. Van vaders kant kende ik ze allebei heel goed, ze woonden in Nieuw-Weerdinge. Van moeders kant kende ik alleen oma, want opa was al overleden. Oma Puite woonde in Emmen.

Wat zijn jouw leukste herinneringen aan je opa en oma?

Bij opa en oma Van der Kaap kwam ik niet veel. Want opoe, zo noemden wij haar, was naamziek (Graag vernoemd willende worden).¹ En ik was niet naar haar vernoemd, dus was mijn zus Aafke meer in tel dan ik. Opa niet hoor, die vond ik wel lief. Opa Puite heb ik niet gekend, maar bij oma kwam ik wel vaak. Het was er altijd gezellig als je kwam.

Was de familie belangrijk voor je?

Nee, ze waren niet zo belangrijk, maar je zag ze wel geregeld. Vooral als mijn vader net geslacht had, dat ging dan om een stukje...

Hoe vaak zag je je familie?

Geregeld toen ik naar de lagere school ging. Daarna niet zo vaak meer, omdat ik ging werken in Westerbork, daar was ik voor dag en nacht.

Hadden jullie familiebijeenkomsten?

Nee, dat hadden we niet. Tante Jantje en Oom Roelof zag je altijd op vaders en moeders verjaardagen. Oom Roelof was verlamd, dat was op zijn werk gebeurd. Maar zijn zoon Klaas bracht ze altijd met de auto, hij zat in zijn rolstoel. En dan was het heel gezellig vond ik.

En waar werd dan over gepraat?

Och over algemene dingen, zoals bijvoorbeeld werk of over iets wat ze beleefd hadden.

Mocht je als kind meepraten of was er verschil tussen de kinderen en de volwassenen?

---

¹ In het Drents ook wel 'naomegek'.

Als kinderen hadden we niet veel om mee te praten. Alleen als je iets gevraagd werd, mocht je je mond open doen.

Zijn er binnen onze familie 'geheimen' waar het nooit over hebben gehad?

Ja, ik heb samen met mijn kleindochter Kim een geheimpje. Dat weten jullie nog niet. En dat houden wij zo lekker.

Wat was de meest feestelijke dag van het jaar?

Ik was bij het zangkoor 'Jong Weerdinge'. En eenmaal per jaar had je dan een uitvoering. Dan kon je een gedicht voordragen, wat ik heel goed kon. Bijvoorbeeld 'Pijpje roken' of 'Mijn Vader'. Zat meestal in de prijzen.

Welke bijzondere dagen vierden jullie binnen het gezin?

Pasen was een van de mooiste dagen, want dan kregen we veel noten en eieren. Vader had ze dan gekookt en dan verstopte hij ze op de heide. En dan noten schieten was ook heel mooi om te doen. Maar ik lustte geen noten, wel pinda's.

Hoe vierden jullie Kerst en oud en nieuw?

Kerst was ook altijd heel gezellig, dan kregen we chocolademelk en kerstkransjes. We zongen toen ook heel veel kerstliedjes met zijn allen. Moeder of vader op mondharmonica en wij maar zingen. Heel gezellig!

Gingen jullie wel eens uit met het hele gezin? Wat deden jullie op zo'n dag?

Nee, we zijn nooit met z'n allen uit geweest. Dat ging niet vanwege een tekort aan geld.

Had je vader een even grote rol als je moeder in de opvoeding?

Ja, mijn vader regelde heel, omdat mijn moeder haar handen vol had aan de kinderen. We waren met vijf meisjes en vijf jongens.

Wat was het leukste aan het opgroeien toen?

Toen ik naar school mocht en later bij het zangkoor was. Dat had je even wat anders als luiers spoelen en bedden opmaken. Ja, want wij moesten wel aanpakken.

Welke gezinstradities zou je opnieuw willen invoeren?

Het samen een spel spelen. Samen zingen en luisteren naar een verhaal. Toen we jong waren konden we niet haar hoorspelen luisteren, want we hadden geen radio.

Met welk advies van jou zou elk gezin gebaat zijn?

Er voor elkaar zijn en wat voor elkaar doen. Niet alle werkjes op een ander schuiven, nee samen alles doen.

Wat vind je tegenwoordig het leukst aan je familie?

De feestdagen samen doorbrengen en verjaardagen. Een gezellige Sinterklaasavond samen. Kerst en oud en nieuw. Lekker koken en genieten.

Welke mogelijkheden die gezinnen nu hebben zou je vroeg gehad willen hebben?

Wasmachine en een stofzuiger. Gas om op te koken. Een fiets. Waterleiding, want wij hadden een waterput. Dan moest je een emmer vastmaken aan een haak. Het ging dan 15 meter naar beneden, want daar was pas water om te drinken.

Wat is volgens jou de grootste vooruitgang? En wat is er verloren gegaan?

Computer en televisie. Ook de goede verzorging van mens en dier. De gezellige winkeltjes en het gezellige buurpraatje. We gingen veel meer met elkaar om. En de kinderen hadden veel meer spelletjes buiten. Kaatsen, knikkeren, touwtjespringen, verstopperkje enz.

Welke eigenschappen van jou zie je in je kleinkinderen terug?

Ten eerste, ze zijn ook in voor leuke spelletjes en lezen. Veel ontdekking en uitbreiden met de computer. Verder hoop ik dat ze iets gaan leren voor de toekomst. Zo dat ze later een goede baan kunnen vinden. Waar ze ook plezier in hebben om te doen. 'k Wens ze heel veel succes!

Hoe zag een normale dag eruit in jullie gezin?

Toen ik 10 jaar was, stond ik om half acht op, wassen en aankleden, dan een boterham en naar school. Om 12 uur snel naar huis, weer een boterham, of in de winter een lekker bord snert. Dan ging om half 4 de school uit en dan moest ik of naar het Veen of aardappels rooien tot 6 uur. Ik moest ook vaak mijn moeder helpen met de kleinere kinderen, ze in bad doen. Dat was een wastobbe, want we hadden geen bad, we hadden zelfs geen waterleiding en geen elektrisch licht. We hadden een waterput.

Hoe laat stonden jullie op en hoe laat moesten jullie naar bed toe?

We stonden om half 8 op en moesten 's avonds om 7 uur in ons bed.

Moest je helpen in het huishouden? Moesten jongens ook helpen in het huishouden?

Ja, ik moest flink meehelpen. Want er waren nog 8 kinderen onder mij. Zaterdags dan was het altijd aanpakken, dan kreeg alles een goede beurt, de kamer en de slaapkamers. Zelfs de stoep moest geschrobd worden.

Wat was voor jou de leukste dag van de week? Waarom was dat?

Voor mij was dat de zondag, dat kon je bijkomen van de hele week. Als je het boek goed hebt gelezen dan weet je waarvan je een goed werkstuk kon maken.

Was jullie gezin gelovig? Gingen jullie elke zondag naar de kerk?

Ja en nee. Nou vraag je je natuurlijk af, hoe kan dat? Vader en moeder zouden wat graag gaan, maar er was dan geen oppas. Wij moesten wel naar de zondagschool, maar wij gingen niet graag. Want we hadden geen schoenen. We moesten op klompen en dan werden we uitgescholden voor

lombokkers (scheldwoord voor bewoners van het woonwagenkamp²) en nog meer. Dus je begrijpt zeker wel dat we dat niet zo leuk vonden. Dus gingen we niet!

Waar deden jullie boodschappen? Hoe vaak deden jullie dat?

Wij deden boodschappen in het dorp Weerdinge. Onze kruidenier was Hartman, daar kon je haast alles kopen. Er zat ook een bakkerij in, dus hadden ze ook brood en gebak. De slager was Westerhof, die woonde aan de overzij van de straat. En als je iets anders nodig was dan moet je op de fiets naar Emmen. We hadden daar geen vaste dag voor, als we iets nodig hadden gingen we naar de winkel.

Wat aten jullie normaal gesproken op doordeweekse dagen?

- Zondag, soep met brood;
- maandag, aardappelen met kool;
- dinsdag, aardappelen met bonen;
- woensdag, aardappelen met wortelen;
- donderdag, aardappelen met peertjes;
- vrijdag, aardappelen met bonen;
- zaterdag, pannenkoeken, met gebakken spek, dus veel spekvet;
- 's winters veel snert en boontjessoep.

Wat deden jullie 's avonds thuis?

Zomers waren wij altijd heel veel buiten. 's Winters deden wij Ganzenbord of zingen. Ja, zingen deden wij heel veel, rond de kachel. En dan moesten wij bonen uitdoppen. Dat waren hardschilbonen, die zijn voor bruine bonensoep.

Wat was jouw lievelingskostje? En wat lustte je echt niet?

Witte rijst met bruine suiker en kaneel. Of aardappels met boontjes en een lekker stukje vlees met jus. Droge bonen met doppen dat vette spek erin, bah!!! Nee dat lustte ik echt niet!!!

Wat was een echte feestmaaltijd voor jullie gezin?

Dat was met de Kerst, dan had pa een kalkoen of eend, soms ook wel een kip of konijn. Heerlijk gebraden, daar gebakken aardappelen bij met groente en peertjes of appelmoes. Dan pudding na en dat was voor ons overheerlijk.

Gingen jullie wel eens uit eten met het hele gezin? Waar gingen jullie dan heen?

Nee dat gingen we niet. Daar was toen geen geld voor. En ook hadden we geen vervoer.

Waren er net zoveel restaurants als nu?

Deze vraag kan ik niet zo goed beantwoorden. Omdat ik het niet zou kunnen zeggen. Want we gingen nooit naar een hotel of iets anders om te eten.

Hoe deden jullie vroeger het huishouden zonder alle mogelijkheden die we tegenwoordig hebben?

---

² Ik herinner me dat wij als kinderen zongen: Lombok, Bali, krijgt op zijn falie, krijgt op z'n donder, 't is geen wonder.'

Bij ons thuis hadden we een houten vloer, met aan de kanten zeil (linoleum) in het midden 3 strepen kokoslopers van 1 meter breed. Die moesten er alle zaterdagen uitgehaald worden en dan geklopt met de mattenklopper.

Welke methode om schoon te maken kennen we tegenwoordig niet meer?

Dus we hoeven geen matten meer te kloppen en geen vloeren meer dweilen. Er worden geen straatjes meer geschrobd. Geen zandtapijt meer gelegd, dat was wel heel mooi hoor. Maar als ze dat gedaan hadden mocht je er niet dadelijk weer over lopen.

Welke taak nam de meeste tijd in beslag?

Bedden opmaken en de vloeren dweilen. De was, dat was uitboenen en dan twee keer opspoelen. En alles met je handen uitwringen dat was zwaar.

Hadden jullie een vaste dag voor dingen in het huishouden?

Ja 's maandags de was, daar was je de hele dag zoet mee (12 personen). De andere dagen een beetje netjes houden. Maar zaterdags moest alles een goede beurt hebben. De bedden uitkloppen, de kokos-lopers over de waslijn. Alle ramen buiten om en de straatjes schrobben. En ik ging zorgen dat ze allemaal gewassen waren.

Wat vind je de beste uitvinding op het gebied van het huishouden?

- op nummer 1, de wasmachine;
- op nummer 2, de centrifuge;
- op nummer 3, de stofzuiger;
- op nummer 4, het gasfornuis;
- op nummer 5, koelkast en vriezer.

Dit zijn voor mij de beste vijf. Ten eerste nooit meer met die zware wasketels sjouwen, en dat boenen en spoelen en wringen. En alles op de waslijn brengen, nu kan het in de droger, wat een gemak. Stofzuigen; nooit meer met de bezem. Gasfornuis; nooit meer de kachel aanmaken. En dan die koelkast en vriezer, zo gaat er minder voedsel verloren.

Wanneer kregen jullie thuis voor het eerst elektrische apparaten?

Ik persoonlijk heb dat thuis niet meegemaakt. We hadden een petroleumlamp en gebruikten kaarsen.

Kun je je nog herinneren welk apparaat jullie voor het eerst in huis kregen? Vond je dat bijzonder?

Ze kregen thuis elektrisch, toen was ik al getrouwd. Als ik het goed heb omstreeks 1966, durf het niet eerlijk niet meer te zeggen. Ook hadden wij geen waterleiding, we hadden een put van 10 tot 12 meter diep. Dus de emmer aan een haak, dan laten zakken en weer opdraaien.

Wat mis je achteraf gezien in het dagelijkse leven van toen?

Dat is het saamhorigheid, gezelligheid en dat we veel voor elkander deden. Daar werd toen niet over nagedacht, we hielpen elkaar waar we konden. En dan bij de zomeravonden zaten we als burens even gezellig bijeen en pratende over van alles en nog wat.

In Memoriam

Herinneringen aan Jantje van haar dochter, uitgesproken in een in memoriam na haar overlijden.

Ma was een doorzetter. Als er iets is dat ik de rest van mijn leven mee zal nemen in mijn herinnering is dat ze nooit opgaf, genoot van het leven en zich daaraan vasthield. Haar lichaam liet haar in de steek, maar ze was nog lang niet klaar met leven.

Mijn ouders zijn tevreden mensen, blij als het goed gaat met een ander, niet jaloers als een ander iets moois overkomt. Toen hun burens de postcodeloterij hadden gewonnen heb ik ze alleen maar gehoord over hoe geweldig dat voor dat gezin was, ja die nieuwe auto konden ze wel heel goed gebruiken. Dat ze zelf ook mee hadden kunnen spelen in de postcodeloterij en dus eigenlijk een prijs gemist hadden, daarover heb ik ze nooit gehoord.

Mijn ouders voelden zich rijk, mijn moeder voelde zich rijk, ze kon goed met geld omgaan, maar haar ware rijkdom zat kennelijk in heel andere dingen. Ze stond eens met een cadeaubon van 100 euro in de Douglas... "Crèmepjes van 25 euro? Die haal ik voor 2 euro bij het Kruidvat" "Hier kind koop jij er maar wat voor..."

Jantje is vroeg met school gestopt; ze wilde werken, geld verdienen, en werken dat kon ze! Eerst in een hotel in Westerbork, later op de Grol-kledingfabriek, tot aan haar trouwen. Ze leerde mijn vader kennen toen ze 16 was. Het begin van een romance om jaloers op te worden. Een relatie die 61 jaar zou duren. Kom er nog maar eens om!

Mijn moeder zorgde niet alleen goed voor ons, maar was er ook graag voor anderen en hielp waar het maar kon. Behangen, verven, schoonmaken, gordijnen naaien, of helpen op de lagere school als er weer eens iets creatiefs genaaid moest worden, niets was haar te veel. Ze kreeg er energie van, ze wilde er graag toe doen.

Elke zomer opnieuw werd de oogst uit de tuin geweckt. Als je haar wel eens bezig hebt gezien, wat een ontzettende klus! Daarna stonden de kelder en de gangkast vol met geweckte groente voor de winter.

Ze liet zich zelden van haar stuk brengen door haar eigen lichamelijke gebreken. Want vanaf haar dertigste heeft ze echt veel last gehad van haar gezondheid, operaties, kanker dus bestraling en ontelbare keren dotteren. Eerst ging het daarbij om de bloedvaten later kwamen daar ook de hartproblemen bij.

Wie wij ook meenamen naar huis, wie er ook langs kwam, iedereen was welkom. De koffie stond altijd klaar en mee eten behoorde ook altijd tot de mogelijkheid.

Ze zorgde goed voor ons, en de kleinkinderen konden ook rekenen op de warme belangstelling van opa en oma. Aandacht, spelletjes doen, leuke cadeautjes en natuurlijk de mooie stok voor Palmpasen elk jaar.

Op een gegeven toen de welvaart wat toenam gingen ze regelmatig op vakantie, met de reisclub waarvan ook Hennie en Joop lid waren. Ik heb zelden zulke enthousiaste verhalen gehoord, tot een paar weken terug nog, dan heeft een vakantie toch wel indruk gemaakt.

Toen het lichamelijk langzamerhand wat minder werd was dat hard voor haar. Het moeten overlaten aan anderen, dat vond ze heel ingewikkeld. "Ik ga toch proberen om zelf 's avonds de pyjama maar weer aan te doen, het is ook zo'n belasting voor die meiden". Maar ma, dat vinden ze fijn hoor om voor je te doen, dat is hun werk, ze doen het graag..." Nou zo had ze het nog helemaal niet bekeken, ze mochten blijven. In november vorig jaar kreeg ze na het dotteren dan de zware hartaanval. We bereidden ons eigenlijk voor op het afscheid. Maar toen wij die eerste zondagmiddag naar Amsterdam teruggingen zei ze tegen me, "ik zal me hier nog weer doorheen vechten". En één ding wist ik zeker, dat zou ze zeker proberen en... het is haar gelukt.

Mijn moeder was een open, eerlijk en hartelijk mens. Ik heb me zo vaak verbaasd over hoe makkelijk ze contacten legde, met iemand die naast haar stond in de rij, of iemand die bij haar in de ziekenhuiskamer lag. Mijn moeder was vaak de gangmaker.

Nog een paar herinneringen... Mijn moeder deed heel vaak gekke uitspraken, als ik ze op had geschreven hadden we nu een boekje uit kunnen geven.

In een weekend waarin ook Bram en Nellie bij mijn ouders logeerden, gaven Annie en Pieter een barbecue voor hun verjaardagen. Mijn moeder komt terug en vertelt hoe lekker en gezellig het was. En dat ze zo heeft genoten van de heerlijke erotische sausjes. Wij lagen in een deuk.

Op een avond komt met mijn moeder net uit de douche en ik had crème nodig voor een ruwe plek. Mijn moeder loopt terug om de pot Kaloderma te pakken, "hier heb je een potje Kolderman zei ze" Ik lag in een deuk, en daar hebben we later nog vaak om gelachen.

Velen van jullie zullen wel pantoffels van haar gedragen hebben, gebreid van Terlenka garen dat mijn vader voor haar had meegenomen van de fabriek. Als ze op dreef was kon ze wel 2 paar per avond breien. We hebben het nog altijd over de babbetjes die ze even voor ons in de oven kon doen. Of neem dan even een parasolletje als je zo'n pijn hebt. De "Stieve Pudding" mag niet onbenoemd blijven. Twee pakjes puddingpoeder in 1 liter melk. "Ja dat is echt Stieve Pudding" zei ze dan. Vaste prik als er iets bijzonders te vieren was. Ook die keer dat mijn vader de aardbeiensaus al had geschud en opengemaakt. En ma het schudden nog eens dunnetjes overdeed toen ze uit de keuken kwam. Met als gevolg dat de aardbeiensaus tegen het plafond zat.³

---

³ <https://www.glaantingel.nl/wp-content/uploads/2020/01/Jannie-WEB.pdf>